

У Кракові немає чужих

2021-12-28

В останній день лютого 1881 року в Кракові був встановлений пісочний годинник, що повідомляє, що «Покійний Євген Тупи, служитель ордена св. Норберта, парафіяльний священник у Звезинці, голова єпископського суду у сімейних справах, заступник декана, член багатьох наукових товариств і голова декількох шкільних рад, колишній інспектор приміських народних шкіл і т. д., у віці 68 років, після короткої, але раптової хвороби, прийняв священні таїнства, помер 27 лютого 1881 року». У некролозі, що зберігається в фондах архіву, хтось написав олівцем слова «вивезений до Чехії».

Дійсно, кс. Євген Тупи спочивав у Вишеграді, де «чехи ховають найвидатніших представників свого народу». Вибір настільки гідного поховання був небезпідставним. Кс. Євген Тупи, який писав вірші під псевдонімом Болеслав Яблонський, був видатним чеським поетом.

Однак не чеські вірші посприяли тому, що, коли Краків прощався з покійним парафіяльним священником зі Звезинця, «сльозу пустило не одне польське око». Жаль було дійсно щирим, тому що хоча кс. Тупи, звичайно, сумував за Прагою, але свої пастирські і громадські обов'язки він виконував зразково, а їх було багато. Так, протягом багатьох років він був членом ради гміни Звезинець. Рада вшанувала його пам'ять на першому засіданні після останнього прощання з покійним парафіяльним священником. Ця повага нікуди не зникла з плином часу. Про це свідчить подія, що відбулася 20 березня 1889 року, тобто через вісім років після смерті кс. Євгенія. У цей день краківський староста відправив листа до ради гміни Звезинець. Він вимагав «сплатити недоїмку після покійного кс. Тупи в розмірі 54 злотих 40 кр.». Ймовірно, мова йшла про якусь оплату коштів шкільного фонду, а, як відомо, багато громадських діячів погано розбираються в тонкощах бухгалтерського обліку. У протоколі засідання, що відбулося 14 квітня 1889 року було зазначено: «Рада приймає цю недоїмку через повагу, що виявляється покійному, як недоїмку, що покривається з коштів гміни».

Приплив «кренделів»

Кс. Тупи був не єдиним чехом, який приїхав до Кракова в XIX столітті. Багато з його співвітчизників з'явилися на території нинішнього Малопольського воєводства після першого розділу. Це були австрійські чиновники. У Відні вважалося, що зі знанням слов'янської мови вони краще впораються в галицькій Баренландії — в країні диких ведмедів. Після 1846 року, коли Краків увійшов до складу Габсбурзької монархії, з'явилося більше прибульців з-за Влтави. Їх називали «кренделями».

Чеський поет-священик дійсно повернувся — після смерті — на батьківщину, але багато хто з його співвітчизників назавжди оселився неподалік від Вавеля. Всім відомо, що батько Яна Матейка був чехом. Однак мало хто пам'ятає, що і Юзеф Полівка — дід Адама Полевки, автора незабутнього вірша «Хто розповість про твою красу, древній Краків?» — приїхав до Кракова з північної Чехії, з містечка Дуба. Сім'я Голоубеків теж недавно оселилася в Кракові. Батько художника — Густав Феофіл Маріан, у якого було три імені, народився 21 квітня 1923 року в Чаславі, неподалік від Кутна Гори.

Два Антонія чеського походження назавжди увійшли в історію Кракова. Адже всі знають, де знаходиться ресторан «Гавелка», і хоча б раз проїжджали круговим перехрестям Матечного. Про Антонія Гавелка написано багато, але найпереконливішим доказом того, що його слава вийшла за межі монархії, є той факт, що перед Першою світовою війною в Варшаві був «Бар а ля Гавелка». Другий походив із чеських Антоніїв, Матечний, приїхав в Подгуже під Краковом в 1880-х рр. Все вказує на те, що він був надзвичайно діяльною людиною. Він керував власною будівельною компанією. Кінець XIX століття був часом, коли район Подгуже дуже інтенсивно розвивався і давав можливість заробити талановитим і працьовитим людям, і саме таким був Антоній Матечний. Зароблені гроші потрібно було розумно вкласти. Так, Антоній придбав ділянку землі на околиці міста, в кінці вул. Кальварійської. Інвестиція виявилася дуже вигідною завдяки джерелу мінеральної води. У 1905 році інженер Антоній Матечний відкрив свою водолікарню, що пропонувала не тільки питну воду, а й ванни.

Були і болгари

У чехів була своя «Чеська Бесіда», яка розташовувалася в багатоквартирному будинку на вул. Любич під номером 9. У свою чергу, краківські болгари, що з'явилися поблизу Вавеля, ймовірно, в перші роки XX століття, деякий час зустрічалися в одному з багатоквартирних будинків на вул. Баторія. Що стосується присутності болгарських емігрантів, Краків не був винятком. Болгарські садівники вже з'явилися в Станіславові і Львові. Як правило, приїжджали організованими групами, орендували кілька гектарів землі і ставали до роботи. Як писав Збігнев Клейн, видатний фахівець з польсько-болгарських відносин: «Їхній успіх був заснований на великих фізичних зусиллях і роботі, яка тривала від світанку до заходу сонця, з використанням простих, але надзвичайно ефективних методів вирощування та спеціальних інструментів, наприклад, для посадки розсади. Використовувалося тільки болгарське насіння, ґрунт був рясно удобрений, а саджанці вирощувалися в так званих «парниках».

Знання і важка праця швидко принесли результати. Деякі з болгарських садівників повернулися на батьківщину зі своїми кровно заробленими грошима. Решта залишилися постійно жити в Кракові, а точніше в його передмістях. Навіть сьогодні можна почути історії про їх надзвичайне багатство. У цих розповідях часто згадується легендарна собача конура — за деякими даними, вона знаходилася в Людвіново, за словами інших оповідачів, вона знаходиться в Прондніку-Червоному, під якою нібито знайшли скриню, повну золотих монет. Якщо це так, то золото було отримано в результаті десятиліть наполегливої і чесної праці. Навіть садівники з Кракова, не надто дружелюбно налаштовані по відношенню до незнайомих, визнавали, що болгари відрізнялися «надзвичайною працьовитістю і завзятістю в роботі, але в той самий час невисокими життєвими потребами».

Болгарські садівники, на відміну від польських садівників, які однозначно віддають перевагу весняним овочам, спеціалізуються на пізноосінніх овочах. Восени в Кракові також з'явилися «Бойки» зі сливами. Спочатку вони принесли свіжі фрукти із садів, залишки яких у вигляді диких дерев можна знайти і сьогодні, блукаючи карпатськими стежками. Пізніше, до певного невдоволення місцевих торговців, вони прийшли на ринок з сушеними фруктами. На вулицях Кракова з'явилися і більш екзотичні новачки, а саме словацькі ремісники, албанці, які торгують ціпками і трубками, і навіть італійці, що пропонують «мармурові прикраси». Жителі Кракова

**Magiczny
Kraków**

тепло вітали їх усіх, бо, як писав Юліуш Каден-Бандровський в одному зі своїх оповідань, «в світі немає чужих людей».

Міхал Козьол